

13. Джужа О. М. Кримінологія / О. М. Джужа, Я. Ю. Кондратьєв, О. Г. Кулик, П. П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.

14. Безносос С. П. Профессиональная деформация и воспитание личности / С. П. Безносос // Психологическое обеспечение социального развития человека. – СПб.: Речь, 2004. – 271 с.

Кисиль З. Р. Историография проблемы исследования профессиональной деформации работников органов внутренних дел Украины как научная парадигма

Анализируется совокупность общенаучных концепций, которые обеспечили объективацию исследуемого предмета – профессиональной деформации сотрудников органов внутренних дел Украины.

Ключевые слова: органы внутренних дел, профессиональная деформация, профилактика, концепция.

Kisil Z. R. Historiography of research of professional deformation of police officers of Ukraine as a scientific paradigm

The article analyses a set of generally-scientific conceptions, that have provided the objectification of the subject studied – professional deformation of police officers of Ukraine as a scientific paradigm.

Key words: bodies of internal affairs of Ukraine, professional deformation, prevention, conception.

Стаття надійшла 20 грудня 2013 р.

УДК 342.951: 353.214

М. В. Ковалів

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РЕГУЛЯТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПІВРОБІТНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Порушено питання регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності – співробітників органів внутрішніх справ України, обумовлених психолого-акмеологічними особливостями правозастосовної діяльності.

Ключові слова: регулятивна компетентність, професіоналізм, співробітник, органи внутрішніх справ, акмеологічний вплив.

Постановка проблеми. Процес активного формування громадянського суспільства і правової держави активізував гостру

потребу суспільства в кардинальному поліпшенні діяльності державно-правових структур, правоохоронних органів, у підвищенні якості судочинства, прокурорського нагляду, виконання судових рішень, у зміцненні в цілому судової влади в країні. Це актуалізувало наукову розробку проблеми підвищення ефективності професійної діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності. Практичним орієнтиром у дослідженні такої проблеми є вивчення професіоналізму, реалізованого в професійному спілкуванні суб'єктів правозастосовної діяльності. Спілкування – ключова категорія і домінуючий психологічний механізм професійної діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності. Саме в спілкуванні і через спілкування суб'єкти юридичної праці – оперативні працівники, слідчі, судді, адвокати, корпоративні юристи – реалізують покладені на них функціональні обов'язки.

Стан дослідження. Концептуальні основи проблеми розвитку професіоналізму працівників органів внутрішніх справ України досліджують провідні такі науковці: В. Г. Андросюк, О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, О. Ф. Бондаренко, І. П. Голосніченко, В. В. Гриценко, А. В. Гутник, З. Р. Кісіль, П. В. Мельник, Н. Р. Нижник, О. І. Остапенко, А. І. Папкін, О. М. Піджаренко, Г. П. Піскун, П. Я. Пригунов, В. Д. Сущенко, Л. В. Терещенко, В. О. Шамрай, Г. О. Юхновець та інші.

Метою статті є розроблення теоретичних підходів до визначення шляхів розвитку регулятивної компетентності співробітників органів внутрішніх справ України.

Виклад основних положень. Структура регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності обумовлена психолого-акмеологічними особливостями правозастосовної діяльності і охоплює компетентності: комунікативну, інтерактивну, професійно-правову, аутопсихологічну, акмеологічну. Досягнення високих показників щодо кожної з представлених компетентностей забезпечують гарантоване оволодіння технологіями акмеологічного впливу на одиночний або груповий об'єкт у професійних цілях.

Психолого-акмеологічною основою розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності є система соціально-психологічних і професійних властивостей особистості, що визначають високу ефективність правозастосовної діяльності.

Професіоналізм діяльності фахівців-юристів забезпечується загальними параметрами професіоналізму особистості. Високий рівень соціалізації є професійно обумовленим параметром, що визначає нормативність поведінки фахівця-юриста в будь-яких умовах юридичної праці. Тому він є одним із чільних чинників професійної успішності суб'єкта юридичної праці, системою психічних властивостей і якостей,

що забезпечують емоційно-вольову стійкість особистості суб'єкта правозастосовної діяльності. Пізнавальні здібності юриста, високий рівень інтелектуального розвитку забезпечується такими психічними якостями: високим інтелектом, аналітико-синтетичним складом розуму, здатністю до абстрагування, рефлексії; глибиною, оперативністю, широтою, самостійністю, продуктивністю, гнучкістю, критичністю, прогностичність мислення; широким кругозором, ерудованістю, різнобічної культурою; розвиненою увагою, спостережливістю, проникливістю, інтуїцією; обсяжною пам'яттю, здатністю до швидкої актуалізації необхідної інформації; здатністю до зосередження, високої концентрації уваги і швидкого переключення з одного об'єкта на інший; точним сприйняттям; високою розумовою працездатністю [1].

До параметрів професіоналізму особистості доцільно віднести професійну компетентність та організаторські здібності суб'єкта правозастосовної діяльності, творчий підхід у вирішенні різноманітних професійних завдань, з точки зору дотримання закону та недопущення юридичних помилок, дозволяють юристу, незалежно від виду його професійної діяльності, здійснювати керуючий акмеологічний вплив на різні категорії людей у межах вирішення професійних завдань.

Ефективність професійної діяльності забезпечується не тільки загальними параметрами професіоналізму діяльності та професіоналізму особистості суб'єкта юридичної праці. Крім загальних параметрів, кожна з юридичних професій установлює специфічні вимоги до особистості суб'єкта правозастосовної діяльності.

Професійна діяльність юриста – системне, багаторівневе, ієрархічне явище. На кожному рівні досягнення властивих цілей, забезпечується відповідними особистісними структурами, що дає змогу розпочати досягнення цілей вищих рівнів діяльності.

Дослідження рівня розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності довели, що вони поділяються на: високий, середній і низький [2].

Високий рівень розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності визначається високим рівнем розвитку складових її характеристик: комунікативної, інтерактивної, професійно-правової, аутопсихологічної і акмеологічної компетентностей; середній і низький, відповідно, середнім і низьким рівнями сформованості складових їх характеристик [3].

Ефективність розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності залежить від системи психолого-акмеологічних умов і факторів. Психолого-акмеологічними умовами є професійна підготовка, що полягає у формуванні системи знань,

розвитку умінь і навичок використання суб'єктами правозастосовної діяльності технологій акмеологічного впливу в професійних цілях; створення умов для творчої самореалізації особистості фахівця-юриста, визначення суб'єктами юридичної праці рівня відповідності особистісних і професійних якостей вимогам правозастосовної діяльності, спрямованість на самоосвіту, саморозвиток, удосконалення, досягнення вищих рівнів професіоналізму особистості і правозастосовної діяльності. Цілеспрямоване формування системи комунікативних, інтерактивних, професійно-правових, аутопсихологічних і акмеологічних знань, умінь і навичок – основа розвитку регулятивної компетентності суб'єкта правозастосовної діяльності [4].

Психолого-акмеологічними факторами оптимізації є: створення системи навчання, спеціальних програм розвитку регулятивної компетентності суб'єкта правозастосовної діяльності; освіта, вік, становище в суспільстві, професійний і життєвий досвід, рівень професійної задоволеності; цілеспрямоване формування мотивації навчально-професійної діяльності, мотиваційної готовності суб'єкта правозастосовної діяльності до оволодіння технологіями акмеологічного впливу в професійних цілях.

Технологічною основою процесу розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності є розроблена і апробована психолого-акмеологічна модель, що охоплює чотири взаємопов'язані модулі: актуальнісний – визначає ступінь актуальності формування регулятивної компетентності у суб'єктів правозастосовної діяльності; діагностичний – функціонально призначений для визначення рівня розвитку регулятивної компетентності конкретних суб'єктів правозастосовної діяльності. За допомогою відповідної процедури розробляються критерії оцінки і рівнів регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності, а також виявляються психолого-акмеологічні умови і фактори оптимізації процесу оволодіння відповідної системи психолого-акмеологічних технологій. Модельно-теоретичний модуль передбачає розробку проекту ідеально-теоретичної моделі процесу формування регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності, що дозволяє планувати етапи та рівні процедури розвитку. Технологічний модуль – передбачає цілеспрямоване використання спеціально розробленої системи психолого-акмеологічних технологій для розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності.

Регулятивна компетентність суб'єктів правозастосовної діяльності – складова професійно-психологічної компетентності, що виражається в наявності у фахівців-юристів знань, умінь, навичок і

професійного досвіду, інтегрованих у системно-структурне утворення, що реалізовується в їх здатності акмеологічно впливати на одиничний або груповий об'єкти в професійних цілях [5].

Компетентність у галузі застосування психологічно вивіреного, технологічно організованого, що має гуманістичну спрямованість, акмеологічного впливу є найважливішою складовою професіоналізму суб'єктів правозастосовної діяльності.

Структура регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності обумовлена психолого-акмеологічними особливостями правозастосовної діяльності і складається з системи компетенцій (компетентностей): комунікативної, інтерактивної, професійно-правової, аутопсихологічної, акмеологічної. Досягнення високих показників щодо кожної з компетенцій забезпечують гарантоване оволодіння технологіями акмеологічного впливу на одиничний або груповий об'єкт у професійних цілях [6].

Регулятивна компетентність суб'єктів правозастосовної діяльності є спеціальним видом професійно-психологічної компетентності загального вигляду і важливою частиною їхньої професійної компетентності.

Сутнісні характеристики, структура і зміст регулятивної компетентності суб'єкта юридичної праці переважно визначаються проекцією загальних властивостей психологічної компетентності, комунікативними здібностями особистості, вміннями здійснювати різні форми спілкування. Професійно-регулятивна компетентність суб'єктів правозастосовної діяльності розглядається як сукупність взаємопов'язаних якостей особистості фахівця-юриста і здатність (уміння) здійснювати складні професійні дії в межах правозастосовної діяльності. Професійно-регулятивна компетентність означає високий рівень спеціальних професійних знань і оволодіння технологіями акмеологічного впливу, глибоке розуміння актуальних професійних проблем, ділову надійність і здатність успішно і гарантовано вирішувати широке коло професійних завдань [7].

Психолого-акмеологічною основою розвитку регулятивної компетентності суб'єктів правозастосовної діяльності є система соціально-психологічних і професійних властивостей особистості, що визначають високу ефективність правозастосовної діяльності.

Професіоналізм діяльності фахівців-юристів забезпечується такими загальними параметрами професіоналізму особистості:

1. Високим рівнем соціалізації особистості юриста. Цей професійно обумовлений параметр безпосередньо пов'язаний з нормативністю поведінки юриста в будь-яких, зокрема складних,

екстремальних умовах юридичної праці. Тому він є одним із головних чинників професійної успішності суб'єкта юридичної праці.

До професійно значущих властивостей особистості суб'єктів правозастосовної діяльності, що забезпечують високу ефективність професійної діяльності, входять: високий рівень розвитку правосвідомості (загального і професійного); домінування соціально значущих мотивів у сфері мотивації професійної діяльності (прагнення допомагати людям, обстоювати їх права, досягати справедливості, протистояти злочинності, непохитно захищати законність, прагнути до досягнення успіху в роботі, найбільш повної реалізації своїх можливостей, завоювання професійного авторитету і поваги серед колег та ін); чесність, принциповість, громадянську мужність, почуття обов'язку, сумлінність; відповідальність, обов'язковість, сумлінність, старанність, дисциплінованість, акуратність.

2. Емоційно-вольовою стійкістю особистості юриста. Цей параметр становить систему психічних властивостей і якостей, що забезпечують емоційно-вольову стійкість особистості суб'єкта юридичної праці, і охоплює: високу працездатність, витривалість у ситуаціях інтенсивних фізичних і психічних перевантажень, здатність зберігати цілеспрямованість і продуктивність діяльності в цих умовах; уміння витримувати стрес-фактори, високий рівень самоконтролю над емоціями і поведінкою, самовладання, здатність стримувати спонтанні імпульсивні реакції; розвинені адаптивні властивості нервової системи (сила, врівноваженість, рухливість, активність, динамічність нервових процесів).

3. Пізнавальними здібностями юриста, високим рівнем інтелектуального розвитку, що забезпечується такими психічними якостями, як високий інтелект, аналітико-синтетичний склад розуму, здатність до абстрагування, рефлексії; глибина, оперативність, широта, самостійність, продуктивність, гнучкість, критичність, прогностичність мислення; широкий кругозір, ерудованість, різнобічна культура; розвинена увага, спостережливість, проникливість, інтуїція; пам'ять, здатність до швидкої актуалізації необхідної інформації; здатність до зосередження, високої концентрації уваги; точне сприйняття; висока розумова працездатність.

4. Професійною компетентністю як властивістю особистості суб'єкта юридичної праці. Її складовими є: науково-методологічна, загальноправова, комунікативна, інтерактивна, диференційно-психологічна, аутопсихологічна компетентності [8].

Такий параметр охоплює властивості особистості: здатність встановлювати та підтримувати психологічний контакт і розвивати, в

умовах правової регламентації, міжособистісні відносини з різними суб'єктами взаємодії, долати психологічні та соціальні комунікативні бар'єри в процесі спілкування; високий рівень проникливості, здатність правильно інтерпретувати поведінку, невербальні прояви співрозмовника і розуміти його внутрішній світ, психологічні особливості, потреби і мотиви поведінки, актуальний психічний стан, диференціювати правдиві і неправдиві свідчення; вільне володіння вербальними і невербальними засобами спілкування; вміння здійснювати цілеспрямований високоефективний психологічний вплив, і в міжособистісній взаємодії, і під час публічних виступів; розвинена культура мовлення: правильність, чіткість, точність, зрозумілість, гнучкість, переконливість, виразність і образність усного мовлення, вільне володіння письмовою мовою; ввічливість, тактовність, чуйність, шанобливе, уважне, доброзичливе ставлення до людей, вміння слухати партнера по діалогу, емпатійність (здатність емоційно реагувати на переживання співрозмовника); вміння в конфліктних ситуаціях обирати і провадити адекватну лінію поведінки, стратегію взаємодії, гнучкість, здатність змінювати, залежно від обставин, стиль спілкування; адекватну самооцінку; почуття гумору.

5. Організаторськими здібностями суб'єкта юридичної праці. Організаторські здібності дозволяють юристу, незалежно від виду його професійної діяльності, акмеологічно впливати на різні суб'єкти, з якими доводиться взаємодіяти в процесі вирішення професійних завдань.

Висновки. Застосовуючи вказані підходи як базові, можливо, як доводять результати досліджень діяльності правоохоронних органів зарубіжних країни, досягнути високої ефективності оперативно-службової діяльності співробітників, значного підвищення її відповідності сучасним вимогам у сфері захисту прав, свобод і законних інтересів громадян України.

Перспективи дослідження. Необхідність підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ, вимагає подальшої розробки та впровадження у практику діяльності ОВС системного комплексу психолого-акмеологічних технологій, спрямованих на формування, розвиток, удосконалення і оптимізацію регулятивної компетенції юридичної праці.

1. Бандурка А. М. Психология управления: учебное пособие / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х.: Титул, 2007. – 532 с.

2. Управління персоналом органів внутрішніх справ (психолого-педагогічний аспект): навчальний посібник / В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, Д. Й. Никифорчук, П. П. Підюков. – К.: Київський юридичний інститут, 2005. – 278 с.

3. Психологія управління: курс лекцій / В. І. Барко, В. М. Клачко, О. В. Волошина, Т. В. Остафійчук. – К.: АУ МВС, 2009. – 123 с.

4. Урбанович А. А. Психология управления: учебное пособие А. А. Урбанович. – Мн.: Харвест, 2003. – 640 с.

5. Юридична психологія: підручник. – 2-е вид., доопр. та доп. / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – К.: КНТ, 2008. – 352 с.

6. Юридична психологія: словник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.; заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – Вид. 2-ге, уточ. та доп. – К.: КНТ, 2008. – 224 с.

7. Юридична психологія: практикум / за ред. Л. І. Казміренко. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 190 с.

8. Пальчевський С. С. Акмеологія: навчальний посібник / С. С. Пальчевський. – К.: Кондор, 2008. – 398 с.

Ковалив М. В. Отдельные аспекты развития регулятивной компетентности сотрудников органов внутренних дел Украины

В статье затрагиваются вопросы регулятивной компетентности субъектов правоприменительной деятельности – сотрудников органов внутренних дел Украины обусловленных психолого-акмеологических особенностями правоприменительной деятельности.

Ключевые слова: *регулятивная компетентность, профессионализм, сотрудник, органы внутренних дел, акмеологическое влияние.*

Kovaliv M. V. Some aspects of the regulatory competence development of the enforcement staff of Ukraine

The article raises questions of regulatory competence of entities of law enforcement activities – enforcement staff of Ukraine due to psychological and acmeological features of enforcement activities.

Key words: *regulatory competence, professionalism, employee, bodies of internal affairs, acmeological impact.*

Стаття надійшла 3 грудня 2013 р.